

УДК 338.242.4:005.334:339.9

Мельник Л.С., доктор філософії з економіки, доцент,

Ясеницька С. Р., здобувачка вищої освіти
Київський національний університет
технологій та дизайну, м. Київ, Україна

ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА В ЕПОХУ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Сучасна економіка України функціонує в умовах глибокої турбулентності та хронічної невизначеності, що посилюється впливом масштабних зовнішніх загроз - геополітичної напруженості, воєнних дій, глобальних пандемій і кліматичних трансформацій. У таких реаліях підприємства опиняються під постійним тиском дестабілізуючих факторів, які провокують системні збої в операційній діяльності, руйнування логістичних ланцюгів, різке зниження купівельної спроможності та зростання волатильності фінансових ринків. За цих обставин стає очевидним: класичні підходи до управління бізнес-процесами, сформовані для передбачуваного середовища, втрачають свою дієвість і не здатні забезпечити належний рівень адаптивності та стійкості в кризових умовах. Сучасні наукові дослідження приділяють значну увагу питанню забезпечення резильєнтності ланцюгів постачання. Наголошується на необхідності формування гнучких і резервних потужностей, що дає змогу підприємствам оперативно відновлювати свою діяльність після виникнення збоїв. Такий підхід підкреслює важливість інтеграції механізмів адаптації та запобігання ризикам у структуру логістичних систем.

Водночас інші дослідники акцентують, що резильєнтність ланцюгів постачання визначається не лише рівнем витратної ефективності, а й здатністю до швидкого реагування, гнучкістю управлінських рішень і системним підходом до ризик-менеджменту.

В українській науковій практиці проблема резильєнтності підприємств почала активно розвиватися після фінансово-економічної кризи 2008-2009 років, а особливо актуалізувалася в умовах воєнно-економічних викликів періоду 2014-2025 років. Зростання інтересу до цієї тематики зумовлене потребою у впровадженні ефективних управлінських інструментів, які здатні забезпечити стабільне функціонування підприємств у середовищі підвищеної невизначеності та нестабільності. Також підкреслюється, що резильєнтність виходить за межі традиційного розуміння фінансової стійкості, оскільки передбачає не лише

збереження стабільності, а й активну трансформацію бізнес-моделі відповідно до змін зовнішнього середовища. Крім того, формування резильєнтних бізнес-процесів розглядається як ключова умова підтримання конкурентоспроможності підприємств у періоди економічних потрясінь і структурних змін [1].

Ознакою резильєнтності соціально-економічної системи глобального рівня є реалізація стратегій абсорбції (поглинання шоків), адаптації до нових умов і трансформації у відповідь на нові виклики. Ключовим проявом такої здатності виступає збереження або відновлення продуктивності після пережитих кризових явищ.

Адаптацію доцільно розглядати як процес внесення помірних, некардинальних змін, спрямованих на пристосування до нових умов функціонування в середовищі тривалих і непередбачуваних шоків. Вона передбачає гнучкість системи та її здатність до поступових змін на основі безперервного навчання, удосконалення та впровадження інновацій. Абсорбційна резильєнтність відображає реакцію виробників, залучених до глобальних ланцюгів вартості (GVC), на зовнішні кризи шляхом посилення своєї участі у верхніх ланках цих ланцюгів, зокрема як постачальників сировини. Адаптивна резильєнтність, своєю чергою, проявляється у переорієнтації національних виробників на підвищення доданої вартості експорту та зменшення сировинної залежності в межах GVC у відповідь на зовнішні виклики.

У наукових дослідженнях трансформаційні процеси переважно аналізуються на макро- та мегарівнях. Водночас трансформацію доцільно розглядати як багаторівневу економічну категорію, що охоплює складні зміни, які відбуваються одночасно в просторі та часі під впливом різноманітних чинників і зрештою приводять до формування нового економічного стану, результатів і цілей розвитку [2].

Трансформаційна резильєнтність характеризується комплексними змінами у форматі участі національних виробників у глобальних ланцюгах вартості, що проявляється у розширенні інтеграції як у вищих, так і в нижчих їх сегментах. Таким чином, спостерігається зростання наукового інтересу до проблематики управління резильєнтністю як у світовому, так і вітчизняному науковому дискурсі

Глобальна економічна турбулентність виступає ключовою ознакою сучасного етапу розвитку світового господарства та суттєво впливає на функціонування національних економік. Вона проявляється у зростанні нестабільності макроекономічних показників, непередбачуваності торговельної

політики, загостренні геоекономічних суперечностей, фрагментації світових ринків і порушенні сформованих ланцюгів створення доданої вартості. За таких умов трансформується не лише середовище здійснення експортної діяльності, а й підходи до формування та реалізації потенціалу експортоорієнтованого розвитку. З наукової позиції економічну турбулентність доцільно трактувати як стан зовнішнього середовища, що характеризується високою мінливістю, нестійкістю та нелінійністю економічних процесів, у межах якого традиційні інструменти прогнозування й управління втрачають свою результативність.

В умовах турбулентності відбувається переосмислення потенціалу експортоорієнтованого розвитку: змінюється співвідношення його ключових складових, зростає значення адаптивності та інституційних факторів. Якщо за стабільних умов домінують виробничі й ресурсні можливості, то в періоди нестабільності визначальною стає здатність економіки оперативно реагувати на зовнішні виклики, диверсифікувати ринки збуту та структуру експорту, а також зменшувати залежність від критичних ризиків [3].

У результаті проведеного дослідження встановлено, що глобальна економічна турбулентність істотно трансформує умови функціонування національних економік і підприємств, формуючи нові вимоги до управління їх розвитком. Доведено, що традиційні підходи до забезпечення стабільності втрачають ефективність у середовищі високої невизначеності, що обумовлює необхідність переходу до концепції резильєнтності. Отже розвиток резильєнтності сприяє підвищенню конкурентоспроможності економіки, забезпечує стійкість функціонування підприємств та формує передумови для їх довгострокового розвитку навіть в умовах нестабільності.

Література

1. Маковоз О., Ус Ю. Резильєнтність підприємств як чинник забезпечення стратегічної стійкості бізнесу. Економічний аналіз. 2025. Том 35. № 2. С. 643-652. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.643>
2. Миценко В. 2025. Методологічні засади дослідження резильєнтності глобальних ланцюгів вартості. *Економіка і організація управління*. (Груд 2025), 176-187. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2025.3.15>.
3. Кондратенко Н., Плахотнік О., Запорожець Г. (2025). Формування та використання потенціалу експортоорієнтованого розвитку національної економіки в умовах турбулентності. *Економіка та суспільство*, (82). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-6>